

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Ketko, M., Tienhaara, P. & Vainonen, A. (2022) Kohti saavutettavampaa TAMKia! TAMK-konferenssi: TAMK Conference 2022. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja. 77-81.

URL: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7266-66-3>

Maiju Ketko, lehtori, saavutettavuusyhteyshenkilö, Oppimisen ja hyvinvoinnin palvelut, Tampereen ammattikorkeakoulu

Piia Tienhaara, kehittäispäällikkö, Laadunhallinta ja toiminnanohjaus, Tampereen ammattikorkeakoulu

Anu Vainonen, laatukoordinaattori, Laadunhallinta ja toiminnanohjaus, Tampereen ammattikorkeakoulu

Avainsanat: saavutettavuus, saavutettavuuskriteeristö, yhdenvertaisuus, tasa-arvo, kestävä kehitys, saavutettavuussuunnitelma

Kohti saavutettavampaa TAMKia!

Yhtenä YK:n kestävän kehityksen tavoitteena on hyvä koulutus – kaikille avoin, tasa-arvoinen, laadukas ja elinikäinen oppimismahdollisuus. Myös ammattikorkeakoulujen kestävän kehittämisen linjauksissa ja opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2021 esittämässä tavoitteissa on sitouduttu edistämään korkeakoulutuksen saavutettavuutta, yhdenvertaisuutta ja osallisuutta. Jokaisella on oltava mahdollisuus kouluttautua omien edellytysten pohjalta mahdollisimman pitkälle. Tampereen ammattikorkeakoulussa (TAMK) tavoitteena on kaikille saavutettava koulutus. Mitkä asiat vaikuttavat saavutettavuustyöhön ja mitä sen edistämiseksi TAMKissa tehdään?

Mitä saavutettavuus tarkoittaa korkeakoulussa?

Suomessa yhdenvertaisuus on perusoikeus, joka on sukupuolten välisen tasa-arvon ohella kirjattu lainsäädäntöön: perustuslakiin, lakiin naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta sekä yhdenvertaisuuslakiin. Myös YK:n kestävän kehityksen tavoiteohjelmassa painotetaan ihmisten tasavertaisuutta huomiointia. Ohjelman mukaan erot koulunkäyntimahdollisuuksissa vaikuttavat läpi elämän, ja erityinen huoli on lähtökohdiltaan haavoittuvassa asemassa olevista (Suomen YK-liitto 2021). Ammattikorkeakoulujen kestävän kehityksen linjauksissa luvataan edistää korkeakoulutuksen saavutettavuutta. Tavoitteena on, että jokainen voi tavoitella koulutusta ja osaamista perhetaustasta, sukupuolesta, kielestä, etnisestä taustasta, kansallisuudesta, toimintarajoitteista tai asuinpaikasta riippumatta. (Arene 2020, 6.)

Saavutettavuus käsitteenä on noussut korkeakouluissa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden rinnalle. Opetus- ja kulttuuriministeriön OHO! – Opiskelukyvyn, hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen korkeakouluissa -kärkihankkeessa laadittiin 2019 korkeakouluille saavutettavuuskriteeristö, mikä edisti saavutettavuuden näkyvyyttä ja antoi korkeakouluille konkreettisen välineen sen arviointiin.

Saavutettavuudella korkeakouluissa tarkoitetaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön järjestämistä ja toteuttamista siten, että jokainen voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa (Klemola, Ikäheimo & Hämäläinen 2020, 15; Kosunen 2021, 57). Saavutettavuuskriteeristön (2019, 1) mukaan korkeakoulun saavutettavuutta arvioitaessa kiinnitetään huomiota siihen, miten hyvin tilat, sähköiset järjestelmät, oppimisympäristöt, opetusmenetelmät ja asenneilmapiiri mahdollistavat monenlaisten ja erilaisissa elämäntilanteissa elävien opiskelijoiden osallisuuden ja yhdenvertaisuuden.

Tavoitteet korkeakoulujen saavutettavuustyölle

Opetus- ja kulttuuriministeriön Kohti saavutettavampaa korkeakoulutusta ja korkeakoulua -julkaisussa selvityshenkilö Tapio Kosunen painottaa, että tasa-arvoisessa yhteiskunnassa jokaisella on mahdollisuudet kouluttautua niin pitkälle kuin rahkeet riittävät (Kosunen 2021, 9). Valtioneuvoston koulutuspoliittisen selonteon (2021, 34) mukaan korkeakoulujen toimintatavoilla ja käytännöillä on mahdollista vaikuttaa aliedustettujen ryhmien koulutusmahdollisuuksiin. Moninaisuudesta, aliedustetuilla ryhmistä ja vähemmistöryhmistä puhuttaessa tarkoitetaan muun muassa sukupuolen mukaista eriytymistä, maahanmuuttotaustaa, toimintarajoitteisuutta ja vammaisuutta, kuulumista kielellisiin ja kulttuurisiin vähemmistöihin, erilaisia oppijoita sekä kuulumista seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin (Kosunen 2021, 3, 10).

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa esitetään 38 kehittämistavoitetta, joilla edistetään korkeakoulutuksen saavutettavuutta, yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja moninaisuutta. Tavoitteena on edistää moninaisuutta henkilöstön rekrytoinnissa sekä vahvistaa opiskelijoiden ja erityisesti aliedustettujen ja vähemmistöryhmiin kuuluvien pääsyä korkeakoulutukseen. Tavoitteena on myös tukea opinnoissa edistymistä ja työllistymistä. Osana tätä työtä korkeakoulut laativat omat saavutettavuussuunnitelmansa vuoden 2022 loppuun mennessä. (Kosunen 2021, 195.)

Saavutettavuuden tarkastelua eri näkökulmista

Saavutettavuus on kokonaisvaltainen ajattelutapa ja sen edistäminen on kaikkien korkeakoulussa työskentelevien tehtävä. Saavutettavuuskriteeristöissä (2019) teemaa arvioidaan kahdeksan eri osa-alueen kautta. Hoppo (2020) puolestaan tarkastelee opiskelun saavutettavuutta viidestä näkökulmasta: fyysisestä, psyykkisestä, sosiaalisesta/kulttuurisesta, asenteellisesta sekä pedagogisesta. TAMK-konferenssissa hyödynnämme näitä näkökulmia teeman tarkastelussa:

1) Fyysinen saavutettavuus: tilaratkaisut ja sähköiset järjestelmät

Kosunen (2021, 57) mukaan fyysisellä saavutettavuudella tarkoitetaan tilaratkaisuja ja sähköisiä järjestelmiä. Saavutettavuuskriteeristöissä (2019, 11) esitetään, että rakennusten, tilojen ja piha-alueiden tulee olla saavutettavia kaikille. Kriteeristöissä nostetaan esille muun muassa heikosti liikkuvat, apuvälineitä käyttävät, heikkonäköiset ja -kuuloiset sekä aistiärsykkeistä kuormittuvat. Hoppo (2020) korostaa, että kaikkien tulisi olla mahdollista käyttää eri tiloja ja osallistua oppilaitoksen toimintaan. Sähköisillä järjestelmillä saavutettavuuskriteeristöissä (2019, 14) tarkoitetaan korkeakoulun sähköisiä alustoja, sivustoja ja materiaaleja.

2) Psyykinen saavutettavuus

Kosunen (2021, 58) kytkee psyykkisen saavutettavuuden korkeakoulun asenteelliseen ilmapiiriin ja esimerkiksi yhdenvertaisuuden ja osallisuuden kokemuksiin sekä suhteutumisen erilaisuuteen. Hoppo korostaa psyykkisessä saavutettavuudessa opiskelijoiden kokonaisvaltaista mielen hyvinvointia. Tätä edistävät myönteinen ja turvallinen ilmapiiri, välittäminen, kunnioittava kohtaaminen sekä tunne siitä, että henkilö on hyväksytty omana itsenään. Psyykkistä saavutettavuutta edistää opiskelijan tukeminen, ristiriitojen käsittely ja harjaantuminen jo opiskeluaikana siihen, kuinka erilaisten ihmisten kanssa tullaan toimeen. (Hoppo 2020.)

3) Sosiaalinen ja kulttuurinen saavutettavuus

Kosunen mukaan (2021, 58) sosiaalinen saavutettavuus tarkoittaa erilaisia saavutettavuutta edistäviä käytäntöjä, virallisia strategioita ja suunnitelmia. Hoppo laajentaa teemaa koskemaan kaikkea sitä, mitä koulutusorganisaatiossa tapahtuu. Osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden kokemuksella sekä sosiaalisilla suhteilla on tärkeä rooli kaikessa opiskeluun ja opiskelijan vapaa-aikaan kuuluvassa. Näillä on merkitystä myös opintojen etenemisessä. Esimerkiksi tilasuunnittelussa tulee ottaa huomioon mah-

dollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen. Happo nostaa sosiaalisen saavutettavuuden rinnalle kulttuurisen saavutettavuuden, jolla tarkoitetaan muidenkin kuin valtaväestön toimintatapoihin liittyvien näkökulmien huomioon ottamista kaikessa toiminnassa (Happo 2020.)

4) Asenteellinen saavutettavuus

Asenteelliseen saavutettavuuteen liittyy myönteinen asenne kaikkia kohtaan ja opiskelijoiden huomioiminen tasapuolisesti. Korkeakoulun koko henkilöstön tehtävänä on huolehtia siitä, että opiskelija tuntee kuuluvansa yhteisöön. Opettajan tehtävänä on huolehtia, että kaikki opiskelijat pystyvät osallistumaan, tekemään tehtävänsä ja etenemään opinnoissaan. (Happo 2020.)

5) Pedagoginen saavutettavuus

Pedagoginen saavutettavuus tarkoittaa sitä, että jokaisella oppijalla on oikeus saada opetusta, oppia ja opiskella omien kykyjensä ja edellytystensä mukaisesti. Saavutettavuutta tukee turvallinen oppimisympäristö, tasavertainen vuorovaikutus sekä sellaiset opetusmenetelmät ja muut pedagogiset ratkaisut, jotka tarjoavat jokaisella mahdollisuuden osallistua, oppia ja osoittaa omaa osaamistaan. Opiskelija itse on paras oman oppimisensa ja osaamisensa asiantuntija. Opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa sekä opetusmateriaaleja laatiessa tulee aina huomioida saavutettavuus. (Saavutettavuuskriteeristö 2019, 18; Happo 2020.)

Saavutettavuuden edistäminen TAMKissa jatkuu

Saavutettavuutta on edistetty TAMKissa ja Tampereen korkeakouluyhteisössä monin eri tavoin, esimerkiksi lisäämällä opetuksen, ohjauksen ja materiaalien saavutettavuutta sekä rakentamalla opiskelijoille saavutettava tenttitila. TAMK on myös mukana erilaisissa saavutettavuutta edistävissä kansallisissa ja kansainvälisissä yhteistyöverkostoissa. TAMKiin on perustettu kaksi saavutettavuusryhmää, joista toinen on korkeakoulutasoinen ja toinen koostuu opetuksen ja ohjauksen edustajista. Tavoitteena on vuoden 2022 aikana koostaa ohjelma, jossa yhdistetään saavutettavuuden, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden varmistaminen ja edistäminen.

Työskentely tasa-arvo- ja saavutettavuusohjelman laatimiseksi käynnistyi marraskuussa 2021 työpajalla, jossa tutustuttiin saavutettavuuskriteeristöön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön korkeakouluille esittämiin tavoitteisiin. TAMKin strategiaan peilaten työpajasta nousi viisi teemaa,

joita työstetään kevään 2022 aikana: saavutettava opetus ja oppimisen tukeminen, tuki ja ohjaus opiskelijoille, saavutettavat oppimisympäristöt (sisältäen digitaaliset oppimisympäristöt, fyysisen ympäristön ja harjoittelut), työllistyminen sekä saavutettavuus hakuvaiheessa. Ryhmän vetäjät tiivistivät työskentelyn tavoitteita seuraavasti:

”Tarkastelemme ja kehitämme TAMKissa yhdenvertaisia, moninaisia ja saavutettavia käytäntöjä ja palveluita. Kytkeimme työn TAMKin toiminnan kehittämiseen kokonaisvaltaisesti. Haluamme, että toiminta on esteetöntä, opiskelijoita ja henkilöstöä osallistavaa samoin kuin häirinnästä ja rasismista vapaata.” (Henkilöstöjohtaja Merja Jortikka)

”Tulevaisuuden Suomi tarvitsee monenlaisia asiantuntijoita. TAMKin tehtävä on mahdollistaa taustoiltaan erilaisten opiskelijoiden kasvu eri aloilla kohti asiantuntijuutta. Yhteisöt, joissa arvostetaan diversiteettiä, panostavat saavutettavuuteen ja niin tekee myös TAMK.” (Johtaja Hanna Ilola)

Lähteet

Arene. 2020. Kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulujen kestävän kehityksen ja vastuullisuuden ohjelma. Luettu 7.1.2022. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/Kest%C3%A4v%C3%A4%20vastuullinen%20ja%20hiilineutraali%20ammattikorkeakoulu.pdf?t=1606145574>

Happo, I. 2020. Saavutettavuus opiskelussa ja koulutuksen järjestämisessä. YouTube-video. Julkaisija AMOK, OAMK, Oppijan oikeus – opettajan taito -hanke 5.11.2020. Luettu 14.12.2021. https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=mjyRyMF_650

Klemola, U., Ikäheimo, H. & Hämäläinen, T. (toim.). 2020. OHO-opas. Opiskelukykyä, hyvinvointia ja osallisuutta korkeakouluihin. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Luettu 7.1.2022. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8110-5>

Kosunen, T. 2021. Kohti saavutettavampaa korkeakoulutusta ja korkeakoulua. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:35. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-838-0>

Saavutettavuuskriteeristö – Väline korkeakoulun saavutettavuuden arviointiin.2019. Luettu 5.1.2022. http://www.esok.fi/oho-hanke/julkaisut/saavutettavuuskriteeristo/at_download/file

Suomen YK-liitto. n.d. Hyvä koulutus. Luettu 3.12.2021. <https://www.ykliitto.fi/hyva-koulutus>

Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko (VNS 1/2021 vp). 2021. Luettu 7.1.2022. <https://valtioneuvosto.fi/delegate/file/88060>